

У серпні поточного року знову зазнало реформування законодавство у галузі охорони здоров'я. Цього разу суттєві зміни торкнулися прав та обов'язків медичних працівників

Як не перетнути межу

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до Основ законодавства України про охорону здоров'я щодо встановлення обмежень для медичних і фармацевтичних працівників під час здійснення ними професійної діяльності» із 1 серпня поточного року Розділ X «Медична і фармацевтична діяльність» Основ законодавства України про охорону здоров'я доповнено новою статтею 78¹. Згідно із законодавчою новелою, **медичні працівники під час здійснення ними професійної діяльності не мають права:**

- **одержувати** від суб'єктів господарювання, які здійснюють виробництво та/або реалізацію лікарських засобів, виробів медичного призначення, їх представників **неправомірну вигоду;**
 - **одержувати** від суб'єктів господарювання, які здійснюють виробництво та/або реалізацію лікарських засобів, виробів медичного призначення, їх представників **зразки** лікарських засобів, виробів медичного призначення **для використання у професійній діяльності** (крім випадків, пов'язаних із проведенням відповідно до договорів клінічних досліджень лікарських засобів або клінічних випробувань виробів медичного призначення);
 - **рекламувати** лікарські засоби, вироби медичного призначення, у тому числі випускати лікарські засоби на бланках, що містять інформацію рекламного характеру, та зазначати виробників лікарських засобів (торговельних марок).
- Із метою належного практичного виконання наведених приписів пропонуємо детально проаналізувати кожен з аспектів відповідних обмежень у професійній діяльності медичних працівників.

1. Щодо поняття «професійна діяльність медичного працівника»

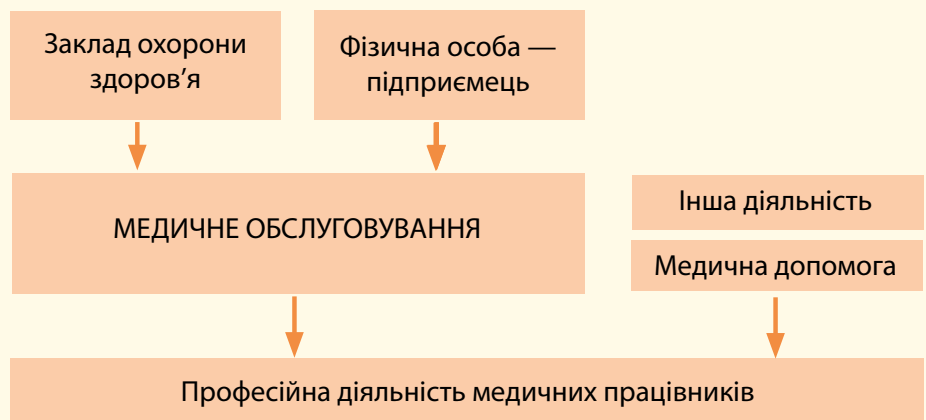
Чинним законодавством України прямо не визначено поняття «професійна діяльність медичного працівника», проте наведено визначення поняття «медична допомога», встановлено обсяг професійних обов'язків медичних працівників.

Відповідно до основ законодавства України, закладом охорони здоров'я вважається будь-яка юридична особа або її відокремлений підрозділ, головним завданням яких є **забезпечення медичного обслуговування** населення **на основі** відповідної ліцензії та **професійної діяльності** медичних (фармацевтичних) працівників. Отже, категорія «професійна діяльність

медичного працівника» прямо пов'язана з поняттям «медичне обслуговування».

За визначенням, наведеним в Основах законодавства України про охорону здоров'я, «медичне обслуговування» є діяльністю закладів охорони здоров'я та фізичних осіб — підприємців, які зареєстровані та одержали відповідну ліцензію в установленому законом порядку в галузі охорони здоров'я, що **не обов'язково обмежується медичною допомогою**. При цьому «медична допомога» визначається як **діяльність професійно підготовлених медичних працівників**, спрямована на профілактику, діагностику, лікування та реабілітацію у зв'язку з хворобами, травмами, отруєннями і патологічними станами, а також із вагітністю та пологами.

З огляду на наведене, логічно є побудова наступного схематичного зв'язку понять «медична допомога» та «професійна діяльність медичних працівників»

За наведеними визначеннями, **поняття «професійна діяльність медичного працівника» невід’ємно пов’язане з наданням «медичної допомоги»,** тобто діяльністю, пов’язаною з безпосереднім контактом із пацієнтом.

Однак поряд із наведеним здійснення «професійної діяльності медичними працівниками» логічно розглядати і в розрізі здійснення законодавчо визначеного переліку **професійних обов’язків медичних працівників.** Так, відповідно до ст. 78 Основ законодавства України про охорону здоров’я **медичні та фармацевтичні працівники зобов’язані:**

- *сприяти охороні та зміцненню здоров’я людей, запобіганню й лікуванню захворювань, надавати своєчасну та кваліфіковану медичну і лікарську допомогу;*
- *безкоштовно надавати першу невідкладну медичну допомогу громадянам у разі нещасного випадку та в інших екстремальних ситуаціях;*
- *поширювати наукові та медичні знання серед населення, пропагувати, у тому числі власним прикладом, здоровий спосіб життя;*
- *дотримуватися вимог професійної етики та деонтології, зберігати лікарську таємницю;*
- *постійно підвищувати рівень професійних знань і майстерності;*
- *надавати консультативну допомогу своїм колегам та іншим працівникам охорони здоров’я.*

Враховуючи наведене, **до здійснення «професійної діяльності медичних працівників» можна віднести, зокрема, час, протягом якого медичний працівник:**

- надає медичну допомогу, у тому числі невідкладну в разі нещасного випадку та в інших екстремальних ситуаціях;
- поширює наукові та медичні знання серед населення, пропагує здоровий спосіб життя;
- підвищує рівень професійних знань і майстерності (наприклад, бере участь у спеціалізованих семінарах, конференціях, симпозиумах із медичної тематики);
- надає консультативну допомогу своїм колегам та іншим працівникам охорони здоров’я.

При цьому не є логічною та не знаходить належного юридичного обґрунтування позиція щодо прирівнювання здійснення «професійної діяльності медичного працівника» з виконанням **посадових обов’язків** відповідного працівника закладу охорони здоров’я **протягом виключно робочого часу.** Відповідно до наведених вище профе-

сійних обов’язків, професійна діяльність медичних працівників може здійснюватися й поза межами робочого часу, зокрема, при наданні першої невідкладної медичної допомоги громадянам у разі нещасного випадку та в інших екстремальних ситуаціях. Крім того, за таким підходом фізичні особи — підприємці, які зареєстровані та одержали необхідну ліцензію, мали б розглядатися як такі, котрі здійснюють відповідну професійну діяльність цілодобово, а, отже, взагалі (незалежно від часу доби, тематики розмови, особи співрозмовника), не мають права «значати виробників лікарських засобів» тощо.

Відповідно до Основ законодавства України, закладом охорони здоров’я вважається будь-яка юридична особа або її відокремлений підрозділ, головним завданням яких є забезпечення медичного обслуговування населення на основі відповідної ліцензії та професійної діяльності медичних (фармацевтичних) працівників

Таким чином, може скластися враження, що перелічені вище обмеження поширюються майже на будь-яку діяльність медичних спеціалістів, навіть на таку, як виступи на семінарах, конференціях та інших заходах, написання статей тощо. Однак таке враження хибне, оскільки жоден законодавчий акт не може обмежувати гарантовані Конституцією України права. Зокрема, стаття 54 гарантує громадянам свободу літературної, художньої, наукової й технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв’язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Таким чином, кожний громадянин (у тому числі медичні працівники) має право вільно здійснювати наукову діяльність, зокрема, у формі доповідей на спеціалізованих заходах чи шляхом написання статей тощо. Така діяльність не підпадає під обмеження, встановлені статтею 78–1 Основ законодавства України у галузі охорони здоров’я.

2. Щодо обмеження в отриманні неправомірної вигоди

Відповідно до законодавчої новели, із 1 серпня поточного року медичні працівники під час здійснення ними професійної діяльності не мають права, зокрема одержувати від суб’єктів господарювання, які здійснюють виробництво та/або реалізацію лікарських засобів, виробів медичного призначення, їх представників **неправомірну вигоду.**

При цьому поняття «неправомірна вигода» не є новим для чинного законодавства України. Даний термін було введено в обіг 1 липня минулого року Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції». Відповідно до визначення, наведеного в законі, неправомірною вигодою вважаються грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, що їх **без законних на те підстав** обіцяють, пропонують, надають або одержують **безоплатно чи за ціною, нижчою за мінімальну ринкову.**

На відміну від Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції», обмеження, встановлені для медичних працівників Основами законодавства України про охорону здоров’я, не пов’язують поняття «неправомірної вигоди» із вчиненням корупційного правопорушення.

Медичні працівники, незалежно від того, чи належать вони до суб’єктів відповідальності за корупційні правопорушення, не мають права отримувати від суб’єктів господарювання, які здійснюють виробництво та/або реалізацію лікарських засобів, виробів медичного призначення, їх представників **будь-які блага без законних на те підстав, безоплатно чи за ціною, нижчою за мінімальну ринкову,** відповідно до вимог Основ законодавства України про охорону здоров’я.

Законними підставами для отримання медичними працівниками під час здійснення ними професійної діяльності будь-яких благ, у тому числі грошові кошти, інше майно, можуть вважатися:

- цивільно-правові договори (отримання на договірних засадах подарунків, пожертв, винагород за надані послуги, виконані роботи тощо);
- трудові договори, контракти (отримання заробітної платні, премій тощо);
- публічні обіцянки винагороди, акції (отримання призів, винагород, бонусів, знижок тощо).

Андрій Горбатенко, адвокат,
радник ЮК «Правовий Альянс»,
Лідія Санжаровська-Гурлач,
юрист ЮК «Правовий Альянс»

Далі буде